

**Сумська міська централізована бібліотечна система
Сумська міська центральна бібліотека ім. Т. Шевченка
Відділ довідково-інформаційної роботи**

Література рідного краю

Краєзнавча біобібліографічна пам'ятка

Випуск 3

Суми, 2023

Література рідного краю : краєзнавча біобібліографічна пам'ятка. Вип. 3 / Сумська міська центральна бібліотека ім. Т. Шевченка; відділ довідково-інформаційної роботи; уклад. О. Халєєва, А. Скосер. — Суми, 2023. — 24 с.

Третій випуск краєзнавчої біобібліографічної пам'ятки «Література рідного краю» присвячений письменникам-ювілярам 2023 року, уродженцям нашого краю: В. Нарбуту (до 135-річчя), В. Довжику (до 80-річчя), Я. Мамонтову (до 135-річчя), Я. Щоголеву (до 100-річчя) — і познайомить із біографією та творчістю цих письменників.

Пам'ятка розрахована на широке коло читачів.

Відповідальна за випуск: директор СМЦБС Ю. Заговора
Редактори: заст. директора О. Безверха
зав. відділом ДІР Л. Клімачова

Матеріал підготували: О. Халєєва
А. Скосер

Наша адреса:

40030, м. Суми,
вул. Нижньовоскресенська (Кооперативна), 6
Центральна міська бібліотека ім. Т. Г. Шевченка
тел. 22-63-32

Е-mail: lib@library.sumy.ua
<https://libsumy.com/>

працюємо: з 9-00 до 17-00
вихідний: п'ятниця

Володимир Нарбут (14.04.1888 – 14.04.1938)

Володимир Іванович Нарбут — український російськомовний поет, представник акмеїзму, літературний критик, видавець. В 1937 році був репресований і загинув в ГУЛАГу. Молодший брат українського художника-графіка Георгія Івановича Нарбута.

Народився [в с. Нарбутівка Чернігівської губернії, нині Сумської області] у дворянській сім'ї. 1906 закінчив Глухівську гімназію. 1906 вступив на математичний факультет Петербурзького університету, згодом перевівся на фізико-технічний, потім — на історико-філологічний факультети.

1911 брав участь у виданні студентського журналу «Гаудеамус», вступив до «Цеху поетів» (Росія), потім — до гурту акмеїстів М. Гумільова.

1914 вступив до Київського університету. 1915, коли університет було евакуйовано до Саратова, повернувся в Нарбутівку. Працював у страховій конторі, співробітничав у місцевих виданнях, видавав місцеву газету «Глуховский вестник» (1916). 1917 входив до складу Ради робітничих і солдатських депутатів. З 1918 працював у Києві, де редагував розділ поезії одночасно в 3 журналах: «Зори», «Солнце труда», «Красный офицер». 1919 заарештований денікінцями, засуджений до страти, згодом звільнений. У Воронежі впродовж року був редактором «Известий Воронежского губисполкома», очолював місцеву Спілку журналістів, заснував журнал «Сирена», в якому друкувалися О. Блок, М. Пришвін, А. Ахматова, В. Шишков, О. Мандельштам. У вересні 1920 за розпорядженням Одеського губкому РКП(б) був командирований до Криму. В Одесі очолив південне відділення Російського телеграфного агентства (РОСТА).

Один із засновників, редактор сатиричного журналу «Облава», літературно-критичного журналу «Лавя». У Харкові

організував УкРОСТА (згодом — радіотелеграфне агентство України (РАТАУ)). [...] Організував і керував видавництвом «Земля і фабрика», редагував журнали «30 днів», «Вокруг света». В 30-ті — член Співки письменників Росії.

26 жовтня 1936 Нарбут заарештований, 23 червня 1937 засуджений до п'яти років ув'язнення. Покарання відбував на Далекому Сході. Вірогідно, Нарбут загинув у концтаборі. Реабілітований 31 липня 1956.

За своє життя підготував до друку п'ятнадцять поетичних збірок, з них видав тринадцять. Збірка «Аллилуйя» була вилучена з друку цензурою. Перші дві збірки (1908, 1910) проілюстровані Г. Нарбутом.

Нарбут Володимир Іванович // *Сумщина в іменах* : енциклопедичний довідник. — Суми : СДУ-АС-Медіа, 2003. — С. 314.

Довідка

Акмеїсти ... відкинули символізм і намагалися звільнити поезію від усього, що він несе з собою, — містики, окультизму і теософії, неприродності, таємничості і незрозумілості.

Акмеїсти вважали, що символізм вичерпався і вже не може дати поезії нічого цінного. На його місце прийшов акмеїзм із твердим і ясним поглядом на світ та життя, у якому панує природний принцип. «Як адамїсти, ми трохи лісові звірі і в жодному випадку не віддамо того, що в нас звіряче, в обмін за неврастенію», — писав М. Гумільов і вводив у свої твори всіляких звірів — слонів, жирафів, левів, папуг та ін. [...] В. Нарбут «возлюбив» землю. Він описав український дрібноміщанський побут; його горщики, макїтри й коряги з'являються в поезії як реальні явища, а всяке «нежиття» входить до раю нової поезії, як і звірі М. Гумільова.

Акмеїзм / І. Д. Бажинов // *Енциклопедія Сучасної України* / НАН України, НТШ. — К. : Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, 2001. — Т. 1. — С. 302.

Рекомендовані джерела

Твори

Нарбут В. [Вірші] / В. Нарбут // Сумщина. Велика спадщина. Поезія / уклад. та автор тексту: Ю. П'ятаченко, О. Вергіль. — Суми : Унів. книга, 2019. — С. 100-103 : іл. — (Велика спадщина)

Нарбут В. Мороз. На углу. В парикмахерской (уездной) / В. Нарбут // Червоний промінь. — 1988. — 20 груд. — С. 3.

Про нього

Заїка В. Брат за брата і за Україну! : (до 125-ліття від дня народження поета Володимира Нарбути) / В. Заїка // Українська хвиля : літ.-мистецький альманах. Зб. п'ята. — Суми : Еллада-S, 2014. — С.16-27.

Терлецький В. В. Нарбут Володимир Іванович (1888-1938) [поет, журналіст] / В. В. Терлецький // Енциклопедія Сучасної України. — Київ, 2020. — Т. 22. — С. 439.

Ткаченко В. Ю. Володимир Іванович Нарбут : наук.-публіцист. нарис / В. Ю. Ткаченко // Нарбутівка і Нарбути: наук.-публіцист. нарис. — Суми: Мрія-1 ЛТД, 1998. — С. 51-86.

Адаменко Е. Изюминка Сумщины : хутор Нарбутовка и его знаменитые обитатели / Е. Адаменко // Данкор. — 2009. — № 22 (3 июня). — С. А12.

Гвоздик А. Владимир Нарбут : "Жизнь моя, как летопись, загублена" / А. Гвоздик // В двух словах. — 2007. — №37 (1 сент.). — С. А20.

Мешкова Н. Із сузір'я Нарбутів : *Березівська ОТГ відкрила музей «Мистецька вітальня родини Нарбутів»* / Н. Мешкова // Урядовий кур'єр. — 2021. — № 244 (18 груд.). — С. 6.

Петров Г. Три таланти Володимира Нарбути / Г. Петров // Червоний промінь. — 1988. — 18 черв. — С. 3.

Чигринець Є. Родина Нарбутів: українсько-російський культурний вимір / Є. Чигринець // Історія в школі. — 2015. — №7/8. — С. 14-17.

Електронні ресурси

Дзюбенко В. Володимир Нарбут: український акмеїст [Електронний ресурс] / В. Дзюбенко // Plomin.club: сайт. — Текст. і граф. дані. — 2019. — 5 листоп. — Режим доступу:

<https://plomin.club/volodimir-narbut-ukrainian-acmeist/> (дата звернення: 24.12.2022). — Назва з екрана.

Заїка В. В. Глухівські мотиви вірша В. Нарбута «Левада» [Електронний ресурс] / В. В. Заїка // Сіверщина в історії України. — 2011. — Вип. 4. — С. 356-358. — Текст. дані. — Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75666/87-Zaika.pdf?sequence=1> (дата звернення: 24.12.2022). — Назва з екрана.

Глухівчанин, дослідник життя і творчості В. Нарбута Віктор Заїка подає авторський варіант розшифрування образів вірша «Левада».

Нарбут Володимир Іванович [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. — Текст. дані. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%80%D0%B1%D1%83%D1%82_%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80_%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 (дата звернення: 24.12.2022). — Назва з екрана. — Дата останньої правки: 30.04.2022.

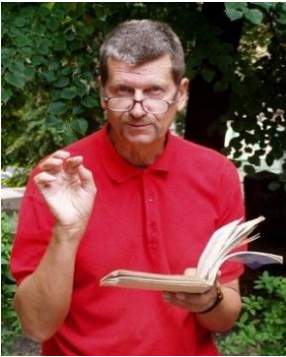
Нарбут і Ахматова: українське коріння акмеїзму [Електронний ресурс] // Українська правда. — Текст. і граф. дані. — 2021. — 16 квіт. — Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/2021/04/16/244559/> (дата звернення: 24.12.2022). — Назва з екрана.

Запропоновано 10 цікавих фактів про життя та творчість поета В. Нарбута.

Рудяченко О. Володимир Нарбут. Потоплена рима [Електронний ресурс] / О. Рудяченко // УКРІНФОРМ: мультимедійна платформа іномовлення України. — Текст. і граф. дані. — 2021. — 16 квіт. — Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2680159-volodimir-narbut-potoplana-rima.html> (дата звернення: 24.12.2022). — Назва з екрана.

Шелковий С. Захист Нарбута [Електронний ресурс] / С. Шелковий // Харківська обласна організація : Національна спілка письменників України : сайт. — Текст. і граф. дані. — 2014. — 14 лип. — Режим доступу: <https://kharkivnspu.org.ua/archives/3289> (дата звернення: 24.12.2022). — Назва з екрана.

Василь Довжик (09.06.1943 — 30.05.2022)

Василь Довжик (Василь Михайлович Должиков) — український поет і прозаїк, перекладач, драматург, актор театру і кіно, ведучий літературних програм Національної радіокомпанії України.

«Якщо не знаєш Василя Довжика, перше враження таке, що спілкуєшся з юнаком веселим, задоволеним, допитливим, іронічним і завжди закоханим. Лише поспілкувавшись із ним певний час, відчуваєш у ньому якусь глибинну, захovanу далеко-далеко, глибоко-глибоко від усіх печаль...»

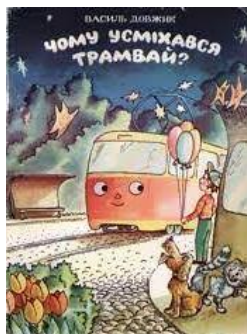
письменниця, журналістка Світлана Короненко

Народився 9 червня 1943 року в селі Пристайлово Лебединського району Сумської області. Василь Михайлович закінчив Лебединське педагогічне училище (1962) та Київський державний інститут театрального мистецтва імені Карпенка-Карого (1970). Працював учителем молодших класів, служив три роки в армії, працював актором літературного театру «Слово» при Спілці письменників України. З 1988 року був на творчій роботі. А з 1993 року Василь Довжик — літературний

- ✓ *Лауреат державної премії ім. Лесі Українки (1999)*
- ✓ *Лауреат літературних премій імені: О. Копиленка, О. Вишні (2009), С. Олійника, В. Юхимовича (2008), М. Старицького, О. Олеся.*
- ✓ *Лауреат Міжнародної премії «За добротність» Міжнародного добротчинного фонду «Українська хата» (2013).*
- ✓ *Член Національної спілки письменників України (1980).*
- ✓ *Член Національної спілки театральних діячів*

редактор та ведучий популярних програм Національної радіокомпанії України.

Василь Михайлович є автором віршів, оповідань, повістей, п'єс, казок, загадок, коміксів. Низку віршів та лібрето В. Довжика покладено на музику. Перший друкований вірш Василя Довжика з'явився в районній газеті 1961 року. У видавництві «Веселка» побачили світ книжки: «Хто ключик знає, той відгадає...» (акровірші-загадки, 1975), «Таємниця голубої бухти» (оповідання, 1977), «Втеча» (повість, 1982), «Чому усміхався трамвай» (казки, 1985), «Їжачок і квітка» (повість-казка, 1987), «Піду я з татом на завод» (вірші, 1988), «Уперта хата» (казкові повісті, 1991). Майстрові мікромініатюр М. Сядристому присвячена біографічна повість «Підкувати блоху» (1979). Видавництво «Молодь» надрукувало повість «Перерваний урок». Деякі твори автора перекладалися іншими мовами, деякі (зокрема акровірші) включені до шкільної програми з вивчення української мови у 1-4-х класах.

Не дивлячись на веселий і легкий характер, твори цього письменника зовсім не легковажні. Вони серйозні та мудрі. З глибоким знанням життя дітей, їхніх поглядів і бажань. Хоч подекуди і написані з неповторним гумором. Мабуть, через це книжки В. М. Довжика із задоволенням читаються не тільки дітьми, а й дорослими.

У 1999 році за книжку «Уперта хата» — збірку повістей, адресовану читачам середнього шкільного віку — Василю Довжику було присуджено літературну премію імені Лесі Українки. Як і всій поезії та прозі В. Довжика, цим творам притаманні знання життя дітей, уміння відтворити його у виразних художніх образах, заглиблення у психологію літературних героїв, відчуття слова, а також схильність до гумористичного забарвлення відповідних сюжетних ситуацій.

Подоконна Є. Василь Довжик // *Шкільна бібліотека.* — 2013.
— № 9-10. — С.60.

Довжик зіграв у понад 30 кіно- телефільмах, грав на сцені театрів. Василь Довжик — автор лібрето до трьох опер, переклав для театру близько 20 п'єс; написав слова для низки пісень у співробітництві з композиторами: К. Стеценком, В. Зубицьким, О. Ледньовим, О. Марцинківським, В. Степурком, Оленою Лис, Людмилою Матвійчук та іншими.

кадри з фільму "Злочин з багатьма невідомими"

Він був радіокоментатором Українського радіо (передачі «Антологія сатири і гумору», «Веселий всесвіт», «Сторінки української класики»).

Здоровило Т. Письменник і актор Василь Довжик помер після евакуації за кордоном // *Україна молода* : сайт. — 2022. — 31 трав. — URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/164/166747>

У березні 2022 через російське вторгнення до України евакуювався з дружиною і неповнолітньою донькою за кордон в м. Брандис (Чехія), де й помер 30 травня.

«Сумно... Не стало іще одного воїна світла: відверто-життєрадісного, невтомного, юного душею, товариського, талановитого. Він покинув цей світ 30 травня далеко від свого рідного Києва та невимовно-красивої Сумщини [...]»

письменник Микола Гриценко

— Я не збирався бути артистом, як не збирався бути поетом чи письменником. Любов до слова пробудила в мені мама, проста селянка. Вона просила мене читати «Кобзар». Я читав і бачив, що вона плаче. Мене це так дивувало. А потім, коли вже підріс і став ходити з хлопцями до клубу, то мама, було, казала: «Чого ви так мовчки йдете? Заспівайте вже, щоб уся вулиця чула, що йдуть»

молоді хлопці й дівчата!» **Отак я, завдяки мамі, зрозумів, що означає в нашому житті слово і пісня, коли вона бере за душу.**

Ще пригадую, коли пас із хлопцями корів, то вони мене вибрали, давай, кажуть, складай дражнилки, ти це можеш. У нас куток з кутком, вулиця з вулицею не билися, бо ходили до однієї школи, але дражнилися. Ото хлопці й пробудили в мені вміння до гумору. **Тож усіма своїми талантами я завдячую тому селу, де народився. [...]**

— Я вступав до Харківського університету на радіофізичний факультет, бо вважалося, що це дуже престижно. Хоча знайомі мені й не радили, казали: подивись, вони там усі лисі. Та я все-таки пішов на екзамен з математики. Розв'язав задачу, а хлопець, що сидів за мною, попросив списати. І коли я передавав йому листок, це побачив аспірант (а вони завжди вредніші, ніж професори). Так нас із тим хлопцем обох і вигнали з екзамену. В результаті я зберіг шевелюру і вступив до Київського театрального інституту. [...]

Над чим ви зараз працюєте?

— **Найбільше все життя я працюю над собою і з собою. Намагаюся скласти себе так, ну, щоб залишитися самим собою. [...]**

І щоб повернутися до свого, не треба дуже мучитися. Державі треба подбати, щоб в Україні дитяча література виходила. Треба просто дати можливість дітям у садочку, у школі скласти цю літературну мозаїку; допомогти їй засвоїти. Якби ми це зробили! на початку незалежності України, то вже на десятому її році всі без винятку говорили б державною мовою. Бо краще, ніж діти, українську мову не збереже ніхто. **А позбавити підростаюче покоління дитячої літератури рідною мовою – все одно, що позбавити нас коріння свого роду.**

Мироненко В. Василь Довжик: "Життя міняється. І разом з ним мусиш мінятися і ти" // *Сумщина*. — 2004. — №137(1 груд.). — С. 3.

Рекомендовані джерела

Твори

Довжик В. Піду я з татом на завод : вірш : для дошк. віку / В. М. Довжик ; худ. Е. Колесов. — К. : Веселка, 1988. — 16 с. : іл.

Довжик В. Перерваний урок : недописана повість / В. Довжик. — К. : Молодь, 1990. — 256 с.

Довжик В. Уперта хата : повісті для серед. шк. віку / В. Довжик. — К. : Веселка, 1991. — 151 с. : іл.

Довжик В. Чому усміхався трамвай? / В. Довжик // Веселка. Антологія української літератури для дітей в трьох томах. Т. 3 : Твори рад. періоду. Проза. Для мол. та серед. шк. віку / [Упоряд., біогр. нариси Б. Й. Чайковського]. — К. : Веселка, 1985. — С. 651-653.

Довжик В. Уперта хата : сторінки повісті-казки / В. Довжик // Дивосвіт «Веселки» : Антологія літератури для дітей та юнацтва в трьох томах. Т.3 : Укр. л-ра / [Упорядкув. та бібліогр. довідки Чайковського Б. Й. та ін.]. — К. : Веселка, 2005. — С. 502-506.

Довжик В. Балада про правду / В. Довжик // Земляки : Альманах Сумського земляцтва. — Суми : Собор, 2005. — С. 246.

Довжик В. Уперта хата : фрагменти повісті-казки / В. Довжик // Сумщина. Велика спадщина. Проза (від ХХ ст.) / авт.-упор.: Ю. П'ятаченко, О. Вертіль. — Суми : Унів. книга, 2021. — С. 301-307.

Довжик В. [Твори] / В. Довжик // TOU : онлайн бібліотека для дітей та батьків. — Текст. дані. — Режим доступу: <https://tales.org.ua/writers/vasyl-dovzhyk/> (дата звернення: 19.03.2023). — Назва з екрана.

Про нього

Рудаков М. Василь Довжик: пишу з життя // Автографи майстрів / М. Рудаков. — К. : Укр. хата, 2005. — С. 35-36 : іл.

Грінка О. Сміх крізь сльози / О. Грінка // Панорама. — 2013. — № 13 (27 марта-3 апр.). — С. А14-15.

Мироненко В. Василь Довжик: "Життя міняється. І разом з ним мусиш мінятися і ти" / В. Мироненко // Сумщина. — 2004. — № 137(1 груд.). — С. 3.

Подоконна Є. Василь Довжик / Є. Подоконна // Шкільна бібліотека. — 2013. — № 9-10. — С. 60.

П'янков В. Із юності — до слави / В. П'янков // Сумщина. — 2013. — № 23 (12 черв.). — С. 22.

Електронні ресурси

Василь Довжик [Електронний ресурс] // Українські пісні : сайт. — Текст. дані. — Режим доступу:

<https://www.pisni.org.ua/persons/2588.html> (дата звернення: 19.03.2023). — Назва з екрана. — Дата останньої правки: 14.03.2023.

Василь Довжик [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. — Текст. дані. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C_%D0%94%D0%BE%D0%B2%D0%B6%D0%B8%D0%BA (дата звернення: 19.03.2023). — Назва з екрана. — Дата останньої правки: 27.01.2023.

Здоровило Т. Письменник і актор Василь Довжик помер після евакуації за кордоном / Т. Здоровило // Україна молода : сайт. — 2022. — 31 трав. — Текст. дані. — Режим доступу: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/164/166747> (дата звернення: 19.03.2023). — Назва з екрана.

Письменник з Сумщини помер в евакуації [Електронний ресурс]. // Панорама : сайт. — 2022. — 1 черв. — Текст. і граф. дані. — Режим доступу: <https://rama.com.ua/pismennik-z-sumshhini-pomer-v-evakuacii/> (дата звернення 19.03.2023) — Назва з екрана.

Яків Мамонтов

(20.10.1888 – 31.01.1940)

(псевд. – Я. Лірницький, Я. Пан, Яшко, Ясь)

Мамонтов (Мамонтів) Яків Андрійович — український драматург, театрознавець, поет, педагог. Член Спілки письменників України (1934).

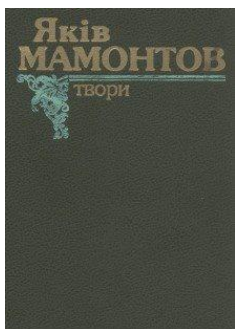
«Я глибоко шаную пам'ять Якова Андрійовича Мамонтова, гадаю, що цей талановитий поет і драматург був і визначним ученим. Він — один із тих людей, що заклали основи українського радянського театрознавства.»

письменник Максим Рильський.

3 письменників, яких дала Україні Сумщина, одним з

найвідоміших є Яків Мамонтов. Життя і творчість його найтісніше були пов'язані з рідною землею. Тут він часто бував, тут черпав теми та окремі епізоди для своїх творів.

Народився Яків Андрійович Мамонтов [...] на хуторі Стріличному (тепер с. Шапошникове) Сумського повіту Харківської губернії в хліборобській родині. Навчався в церковно-приходській школі, сусіднього села Шпилівки, Нижньосироватській п'ятикласній земській школі, а потім у Дергачівському сільськогосподарському училищі, де захопився літературою і театром. [...] Захистив дисертацію про естетичне виховання. У радянський період чимало часу присвятив вузівській роботі: викладав у Харківському педінституті, був професором Харківського театрального інституту. Я. Мамонтов брав активну участь у культурному житті Сумщини.

Я. Мамонтов рано розпочав літературну діяльність. Перші його твори були надруковані 1907 року в «Рідному краї». 1918 року уклав збірку своїх поезій «Вінки за водою», яка була видана в Харкові 1924 р.

Чільне місце в творчості Я. Мамонтова посідає драматургія і театральна публіцистика. Його перу належить понад тридцять п'єс, велика кількість театральних рецензій, статей з історії і теорії театру. В свій час Я. Мамонтов належав до найпопулярніших письменників, був одним з основоположників української радянської драматургії.

У кращих своїх п'єсах, таких як «Республіка на колесах» і «Рожеве павутиння», Я. Мамонтов звертається до актуальної тематики перших років Радянської влади. Так, у трагікомедії «Республіка на колесах», яка з великим успіхом ішла в багатьох українських театрах, він майстерно відтворив перипетії громадянської війни на Україні [...]. У побутовій комедії «Рожеве павутиння» Я. Мамонтов вдало відтворив типові картини міщанського середовища середини 20-х років, його ставлення до нового ладу.

Слід відзначити також дуже популярні в 20-30-х роках

одноактівки Я. Мамонтова «У тієї Катерини» і «Чернець», написані на основі одноіменних творів Тараса Шевченка, а також лібретто опери «Золотий обруч», основою якого послужила повість Івана Франка «Захар Беркут».

Після тяжкої тривалої хвороби 31 січня 1940 року Яків Мамонтов помер.

У селі Шпилівці на будинку школи, де колись навчався відомий письменник, встановлено меморіальну дошку.

Яків Мамонтов // *Антологія літератури Сумщини*. — Суми : Слобожанщина, 1995. — С. 92-93.

«До жодної літературної організації Яків Андрійович не належав. Тільки вже в 1934 році, коли утворено єдину Спілку письменників України, він і собі приєднався до тієї організації. Одначе близької участі в ній, крім хіба, засідань драмсекції не брав. Загалом кажучи, Мамонтов і надалі залишався більше науковцем, ніж письменником.»

письменник, журналіст Анатоль Гак

У 1907 році в журналі «Рідний край», який видавала Олена Пчілка, був опублікований один з перших віршів Я. Мамонтова «Коли я дивлюся...».

Коли я дивлюся, як сонце згасає
І пада на землю туман та роса,
А в небі далекім тремтить і палає
Вечірня зірка — блакитна краса;
Коли я дивлюся, як гай загадався,
Стоїть над водою, і місяць чуть-чуть
З-за хмароньки вирнув, та й знову сховався,
А хвилі всміхнулись і далі пливуть;
Коли я дивлюся: обідрана хата
Занесена снігом, немає воріт,
Обшарпані діти, бо хвора мати,
І сивіє батько від горя й клопіт;
Коли все те бачу, — тоді десь далеко,
Немов би на хмарах, хтось плаче й співа;

Бринять тії звуки, летять у серденько

І вилиться хочуть в яскраві слова.

Хутір Катеринівка (Харківщина) Як. Лірницькій

Рекомендовані джерела

Твори

Мамонтів Я. Веселий хам [Електронна копія] : драма в 3-х актах / Я. Мамонтів. — Електрон. текст. дані (1 файл : 44,7 Мб). — New York : Молот, 1923. — 64 с. — Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=13537> (дата звернення: 21.03.2023). — Назва з екрана.

Оригінал друкованого документа зберігається в НБУ ім. Ярослава Мудрого.

Мамонтів Я. Драматичні етюди [Електронна копія] / Я. Мамонтів. — Електрон. текст. дані (1 файл : 20,5 Мб). — Х. : Держ. вид-во України, 1922. — 44 с. — Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=11934> (дата звернення: 21.03.2023). — Назва з екрана.

Оригінал друкованого документу зберігається в ВОУНБ ім. К. А. Тімірязєва.

Мамонтов Я. Республіка на колесах (Бузанівський лицедій) [Електронна копія] : трагікомедія на 12 одмін / Я. Мамонтов. — Електрон. текст. дані (1 файл : 3,85 Мб). — Х. : Держ. вид-во України, 1928. — 100 с. — Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=13072> (дата звернення: 20.03.2023). — Назва з екрана.

Оригінал друкованого документу зберігається в НБУ ім. Ярослава Мудрого.

Мамонтов Я. Рожеве павутиння [Електронна копія] : побут. комедія на 3 розд. (8 одмін) / Я. Мамонтов. — Електрон. текст. дані (1 файл : 34,3 Мб). — [Харків] : Держ. вид-во України, 1928. — 112 с. — Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=12827> (дата звернення: 20.03.2023). — Назва з екрана.

Оригінал друкованого документу зберігається в НБУ ім. Ярослава Мудрого.

Мамонтов Я. Республіка на колесах : Трагікомедія на 3 розділи, 12 одмін, (фрагменти) / Я. Мамонтов // Антологія

літератури Сумщини. — Суми : Слобожанщина, 1995. — С. 94-103.

Мамонтов Я. Рідний шум / Я. Мамонтов // Степова пектораль : поетична антологія від Т. Г. Шевченка до наших днів. — Одеса : Маяк, 2011. — С. 70. — (до 20-річчя незалежності України).

Про нього

Голубченко В.Ю. Освіта Сумщини в іменах : педагогічний довідник / В. Ю. Голубченко. — Суми : Унів. книга, 2012. — С. 244-245.

Малютіна Н. П. Українська драматургія кінця ХІХ — початку ХХ ст. : навч. посібник / Н. П. Малютіна. — К. : Академвидав, 2010. — С. 64-67. — (Альма-матер).

Аналіз драматичних творів Я. Мамонтова «Дівчина з арфою», «Над безоднею» та драматичного етюду «Dies irae».

Мамонтов Яків Андрійович // Самі про себе : автобіографії укр. митців 1920-х р. / уклад. Р. Мовчан. — К. : Кліо, 2015. — С. 263-265.

Яків Мамонтов // Антологія літератури Сумщини / Сумська обласна організація Спільки письменників України; упоряд. О. П. Столбін. — Суми : Слобожанщина, 1995. — С. 92-93.

Осьмук Н. Г. Яків Мамонтов — видатний діяч культурно-освітнього руху України / Н. Г. Осьмук // Третя Сумська обласна наукова історико-краєзнавча конференція : 7-8 грудня 1999 р. : зб. статей. — Суми : Ред.-вид. відд. СДПУ ім. А.С. Макаренка, 1999. — С. 116-118.

Вертіль О. "Рожеве павутиння" не тьмяніє в часі / О. Вертіль // Урядовий кур'єр. — 2016. — № 22 (4 лют.). — С. 16.

На сцені Сумського обласного академічного театру драми та музичної комедії ім. М. Щепкіна пройшла прем'єрна вистава за твором драматурга-земляка Якова Мамонтова "Рожеве павутиння". Спектакль поставила Олена Зарицька, яка по-новому прочитала п'єсу, написану 90 років тому.

Петров Г. Перлина вітчизняної драматургії / Г. Петров // Вперед. — 1965. — 16 груд. — С.3.

Петров Г. Щедрість таланту : до 90-річчя з дня народження Я. А. Мамонтова / Г. Петров // Ленінська правда. — 1978. — 3 листоп. — С.3.

Петров Г. Коли ж народився Яків Мамонтов? / Г. Петров // Вперед. — 1988. — 22 верес. — С.4.

Петров Г. «Він спокою собі не дозволяв...» : до 100-річчя від дня народження Якова Андрійовича Мамонтова / Г. Петров // Червоний промінь. — 1988. — 22 жовт. — С.3.

Проскочило Н. Багатогранність літературного таланту Якова Мамонтова : урок літератури рідного краю / Н. Проскочило // Українська література в загальноосвітній школі. — 2014. — № 9. — С. 33-35.

Саніч Г. Театральний революціонер / Г. Саніч // Панорама. — 2018. — № 44 (31 жовт.-7 лист.). — А16.

Електронні ресурси

Яків Мамонтов // Гак Анатоль (Мартин Задека). Від Гуляй-Поля до Нью-Йорку : спогади / А. Гак (М. Задека). — Новий Ульм : Друкарня «Українських вістей», 1973. — С. 223-245. — Текст. дані. — Режим доступу: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/10692/file.pdf> (дата звернення: 21.03.2023). — Назва з екрана.

Михайлин І. Л. Мамонтов (Мамонтів) Яків Андрійович [Електронний ресурс] / І. Л. Михайлин // Енциклопедія Сучасної України. — 2018. — Текст. дані. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-63327> (дата звернення: 21.03.2023). — Назва з екрана.

Шевелєва М. Яків Мамонтов: Вчитель має бути педагогом-митцем [Електронний ресурс] / М. Шевелєва // Український інтерес : сайт. — 2022. — 20 жовт. — Текст. дані. — Режим доступу: <https://uain.press/blogs/1096518-1096518> (дата звернення: 21.03.2023). — Назва з екрана.

“Процес виховання повинен бути насамперед натуральним життєвим процесом дитини і педагогічний ідеал не може насилувати його”.

Яків Мамонтов

Яків Щоголів
(05.11.1823 – 08.06.1898)

Яків Іванович Щоголів (Щоголев)
— український поет, представник
українського романтизму.

«Тихий, вдумчивий і вразливий, не гонив за славою, не розтручував других, щоб висунутися наперед, не дбав про популярність і не здобув її. Імя його ні за життя, ні по смерті не було голосним настільки, наскільки на це заслужили його твори.»

поет, літературознавець Б. Ленкий

Яків Щоголів, якого звать «спізненим романтиком», оспівував у своїх поезіях давні часи, давній побут, красу природи (зокрема тієї, якої не торкалася ще людська рука). Походив він із давнього дворянського роду. Народився в містечку Охтирка Харківської губернії.

У своїх віршах Щоголів часто тужить за своїми дитячими літами, які щасливо провів під оком дбайливої, ніжної матері. Краса рідних краєвидів — недалекий степ, водяні млини, пасіки, ріка Ворскла — все це чаром поезії овівало ніжну душу хлопчини й відбилося згодом у його поетичних творах.

Іван Петрович та Олександра Петрівна, батьки поета, як і більшість охтирців, жили тихим узвичаєним життям із дотриманням релігійних і народних звичаїв. Дід був священиком. Родина жила у скромних достатках. Батько мав власний дерев'яний будиночок і десять десятин землі, був дрібним урядовцем, але по службі просунувся невисоко.

У 1832-1835 роках Яків учився у трикласному повітовому училищі в рідному місті, потім вступив до Першої харківської гімназії. Саме там він захопився художньою літературою, читав твори В. Скотта, М. Гоголя.

Уже під час гімназійного навчання у Харкові він помістив в альманаху «Молодик» (1843-1844) свої перші вірші. Але сувора оцінка російського критика Віссаріона Белінського була

причиною того, що Щоголів спалив інші, не друковані ще твори й замовк на тривалий час. Під час університетських студій Яків Щоголів зблизився із професорами Метлинським, Срезневським й Костомаровим, і вони мали великий вплив на його світогляд. Під впливом Метлинського, що розбудив у нього тугу за минулим Україною, почав поет писати знову. Ці нові поезії з'явилися в Кулішевій «Хаті» (1860).

Після закінчення університету Яків Щоголів вступив на державну службу в канцелярії губернатора, але згодом залишив її і проживав у тісному родинному колі, далеко від світового гомону. Багато уваги приділяв сім'ї, дбав про виховання дітей, які тонко розуміли поезію, заохочували батька до творчості.

У 1883 році він видав збірку поезій «Ворскла»; а 1898 року, у день його похорону, вийшла його збірка «Слобожанщина».

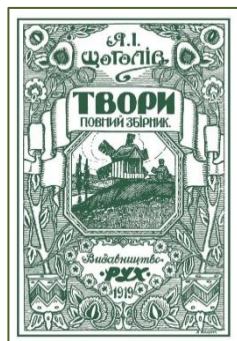
Поезія Щоголева багата різноманітними мотивами. Є в нього багато таких віршів, в яких він опирається на народні вірування у відьом, вовкулаків, лоскотарочку, у квіт папороті («Климентові млини», «На полюванні», «Ніч під Івана Купала», «Рибалки», «Вовкулака», «Лоскотарочка»). Вони стилізовані на віршець народних пісень. У деяких творах («Ткач», «Кравець», «Мірошник») Щоголів оспівував ремісницький побут та ремісницьку працю.

У житті Яків Іванович зазнав чимало горя. Він поховав дочку і сина, на старості років сам багато хворів. Останні роки життя провів у Харкові.

Яків Щоголів (1823 — 1898) // Більчук М. Українські та зарубіжні письменники : Розповіді про життя і творчість / М. Більчук. — Тернопіль : Підруч. і посіб., 2006. — С. 196.

«Поезія Щоголева — поезія щира, справжня, а найбільша її міць полягає в безпосередньому ліризмі.»

український поет, літературознавець Микола Зеров

Звелося літо, і не знать,
Як день за днем минув,
І серпень дав, що можна дати,
І вересень майнув...
Морозний вітер в гай і ліс
Подув з холодних міст
Й нещадно з дерева обніс
Червоно-жовтий лист.
І висне небо в ті часи,
Немов циновий дах,
І стигнуть краплі від роси,
Як сльози на гілках.
А ти, що осені настиг
Та просвітку не знав,
Чи хоч єдиний лист зберіг,
За котрим жалкував?
І чи хоч краплю теплих сліз
Зоставив від весни,
Щоб плакати так, як плаче ліс
За літом восени?

Рекомендовані джерела

Твори

Щоголів Я. І. Твори : Повний зб. з іл. / Я. І. Щоголів; Упоряд. М. Сумцов. — Репринт. вид. — Х. : САГА, 2007. — 340 с. — (Серія Красного Письменства).

Щоголів Я. Чередничка : вибрані твори / Я. Щоголів. — К. : Веселка, 1968. — 212 с.

Щоголів Я. Вірші / Я. Щоголів // Рідне слово. Українська дитяча література : Хрестоматія : У 2 кн. : Кн.1 / Упоряд. З. Д. Варавкіної, А. І. Мовчун, М. Ф. Черній. — К. : Лебідь, 1999. — С. 285-287.

Щоголів Я. [Вірші] / Я. Щоголів // Акорди : Антол. укр. лірики від смерті Шевченка / Упоряд. І. Франко; Іл. Ю. Панькевича. — Репринт. вид. з дод. — К. : Веселка, 2005. — С. 21-29.

Щоголів Я. [Вірші] / Я. Щоголів // Поезія українського романтизму / Уклад. та передм. О. І. Борзенко. — К. : ТОВ «Елібре», 2008. — С.312-318.

Щоголів Я. [Вірші] / Я. Щоголів // Дивосвіт «Веселки» : Антол. л-ри для дітей та юнацтва в трьох томах. Т. 1 : Укр. л-ра / [Упорядкув. та бібліогр. довідки Чайковського Б. Й. та ін.]. — К. : Веселка, 2004. — С. 232-235.

Щоголів Я. [Вірші] / Я. Щоголів // Антологія української поезії в 4-х томах. Т. 2 / Упоряд. М. Рильського. — К. : Держ. вид-во худож. літ., 1957. — С. 23-30.

Щоголів Я. [Вірші] / Я. Щоголів // Антологія літератури Сумщини / Сумська обласна організація Спільки письменників України; упоряд. О. П. Столбін. — Суми : Слобожанщина, 1995. — С. 21-25.

Щоголів Я. І. Твори [Електронна копія] : повний зб. з іл. / Я. І. Щоголів ; упоряд. М. Сумцов. — Електрон. текст. дані (1 файл : 214 Мб). — Х. : Рух, 1919. — (Серія Красного Письменства; ч. 25). — Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=11335> (дата звернення: 26.03.2023). — Назва з екрана.

Оригінал друкованого документу зберігається в НБУ ім. Ярослава Мудрого.

Щоголів Я. Вибір творів [Електронна копія] / Я. Щоголів ; вступ. ст. Б. Лепкого. — Електрон. текст. дані (1 файл : 38,5 Мб). — Берлін : Укр. слово, 1924. — (Бібліотека "Українського слова"; ч. 44). — Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=8351> (дата звернення: 26.03.2023). — Назва з екрана.

Оригінал друкованого документу зберігається в НБУ ім. Ярослава Мудрого.

Щоголів Я. Твори [Електронна копія] / Я. Щоголів ; ред., вступ. ст. і прим. А. Шамрая ; Праці Ін-ту Тараса Шевченка. — Електрон. текст. дані. — Х. : Держ. вид-во України, 1930. — (Бібліотека українських класиків). Т. 2 : Слобожанщина. — Електрон. текст. дані. — Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=11336> (дата звернення: 26.03.2023). — Назва з екрана.

Оригінал друкованого документу зберігається в НБУ ім. Ярослава Мудрого.

Про нього

Листи Я. І Щоголева до М. Ф. Комарова // Зеров М. Українське письменство / М. Зеров ; Упоряд. М. Сулима. — К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. — С.767-770.

Петренко М. Яків Щоголів / М. Петренко // Ярмарок. — 2010. — № 22 (3 черв.). — С. 4

Струни поетичного слова : Поезія Якова Щоголева // Пільгук І. І. У пошуках художньої правди : Вибранні статті / І. І. Пільгук. — К. : Дніпро, 1969. — С. 296-312.

Ткаченко О. Співець Слобожанщини : до 180-річчя від дня народження Якова Щоголева / О. Ткаченко // Земляки : Альманах Сумського земляцтва в Києві. — Суми : Собор, 2004. — 60-63.

Хвостенко Г. Слово не вмирає / Г. Хвостенко // Сумщина. — 1998. — 20 черв.. — С. 4.

Яків Щоголів // Погрібний А. Г. Поклик дужого чину : Статті. Портрети. Силуети. Наближення. Публіцистика / А. Г. Погрібний ; вступ. слово: В. Г. Дончика, П. П. Кононенка. — К. : Просвіта, 2009. — С. 82-152. — (Б-ка Шевченківського комітету).

Яків Щоголів (1823 — 1898) // Історія української літератури ХІХ століття : У 2-х кн. Кн. 2 : Підручник. / За ред. М. Г. Жулинського. — К. : Либідь, 2006. — С. 505-522.

Яків Щоголів (1823 — 1898) // Більчук М. Українські та зарубіжні письменники : Розповіді про життя і творчість / М. Більчук. — Тернопіль : Підруч. і посіб., 2006. — С. 196.

Яків Щоголев // Антологія літератури Сумщини / Сумська обласна організація Спілки письменників України; упоряд. О. П. Столбін. — Суми : Слобожанщина, 1995. — С. 19-21.

Яків Щоголев (1823 — 1898) // Історія української літератури ХІХ ст. (70-90-ті роки) : У 2-х кн. Кн. 2 : Підручник / За ред. О. Д. Гнідан. — К. : Вища шк., 2003. — С. 278-295.

Електронний ресурс

«Крім Кобзаря». Яків Щоголев (1823–1898) [Електронний ресурс] // Kyiv Daily : сайт. — 2019. — 18 трав. — Текст. дані. — Режим доступу: <https://kyivdaily.com.ua/yakiv-shhogolev/> (дата звернення: 26.03.2023). — Назва з екрана.

Погрібний А. Щоголев Яків / А. Погрібний // UkrLit.net. Віртуальна читальня Української літератури для студентів, вчителів, учнів та батьків. — Текст. дані. — Режим доступу: <https://ukrlit.net/info/dovidnik/367.html> (дата звернення: 26.03.2023). — Назва з екрана.

Яків Іванович Щоголів [Електронний ресурс] // Українські пісні : сайт. — 2009. — 9 січ. — Текст. дані. — Режим доступу: <https://www.pisni.org.ua/persons/1212.html> (дата звернення: 26.03.2023). — Назва з екрана.

Зміст

Нарбут Володимир.....	3
Довжик Василь.....	7
Мамонтів Яків.....	12
Щоголів Яків.....	18

